

**РОЗВИТОК ГОНЧАРСТВА НА СЛОБОЖАНЩИНІ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ
ТА САМОСТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

Слобожанське народне гончарство залишається маловивченою вітчизняними істориками ділянкою виробничої та традиційно-побутової культури українців. Проте в духовному житті українців дедалі більшого значення набуває краєзнавчий рух, поглиблюється інтерес до історії рідного краю. Турбота про збереження історичної спадщини народних промислів стали одними з характерних ознак нашого часу. В таких умовах дослідження та популяризація історії народного гончарства стають могутнім засобом виховання патріотичних почуттів, джерелом національної гордості і самоствердження української нації. Все це зумовлює актуальність пропонованої теми і вимагає більш глибокого і досконалого дослідження процесів становлення і розвитку народного гончарства на Слобожанщині на загальному тлі українського державотворчого процесу.

Упродовж другої половини ХІХ – початку ХХ ст. на Слобожанщині налічувалося близько 120 гончарних осередків із самобутніми традиціями організації виробництва, історично сформованими художніми системами декорування виробів, професійною обрядовістю. Переселенці з Правобережної та Лівобережної України, які заселили Слобожанщину, принесли з собою на нові землі не лише матеріальну та духовну культуру, а й та знання гончарного промислу, усталені віками в народному гончарстві та мистецькі форми. Народне гончарство на Слобожанщині було розповсюджено досить нерівномірно, що визначалося місцем знаходження необхідних для виробництва глини та перспективами вигідного збуту. Воно набуло широкого розвитку серед населення таких слобод, як Нова Водолага, Люботин, Гутенівка, Кобилівка, Степківка, Котельва, Боромля, Межиріч, Гороховатка, Ямпіл, Гнадівка, Миколаївка, Рай-Олександрівка, Рай-Городок, Гончарівка, Євсюг та ін.

Повсюдно на Слобожанщині функціональна роль гончарства полягала у виготовленні з глини посуду різноманітного призначення, предметів для обладнання житла, дитячих іграшок, козацьких люльок для паління, ритуально-сакральних предметів. Гончарство не були виключно чоловічим заняттям, жінки та діти також брали в них участь, займалися допоміжними роботами. Таким чином, майстерня гончаря

являла собою імпровізовану сімейну асоціацію, де народний майстер міг користуватися усіма вигодами розподілу праці. Жінки замішували глину, готували суміші для поливи, розставляли посуд на полиці для просушування. Хлопці брали участь у добуванні глини, заодно із жінками займалися приготуванням поливи та фарби.

Всі технологічні операції з формовки та просушки заготовок проходили переважно в житловому приміщенні гончара. Тільки влітку деякі майстри виносили гончарний круг на подвір'я, під спеціальний дощатий навіс, де й працювали. Організація інтер'єру гончарського житла, зберігаючи традиційні, канонічні звичаєві норми, водночас була позначена своєрідністю, що впливала з особливостей гончарного виробництва, зосередженого в хаті. Нерідко гончарі піч влаштовували по-чорному, щоб дим виходив назовні не через димохід, а прямо в хату. Це дозволяло швидше сушити посуд, а заодно й економити тепло. Найбільш складним і дорогим в гончарному виробництві було горно для випалу глиняних заготовок. На Слобідській Україні у дрібних гончарних закладах влаштовувалися відкриті горна, що являли собою вириту в землі яму, обмазану глиною. Проте відкриті горна все частіше поступалися місцем більш досконалим – закритим склепінчастим.

Для гончарного промислу повсюдно була характерною сезонність. Частина українських козаків та селян поєднувала гончарство із землеробством, а тому займалися гончарством лише у вільний від землеробських робіт час. Проте для більшості народних майстрів гончарство було єдиним засобом до існування протягом року. В цілому для народного гончарства Слобідської України було характерним як постійне зростання обсягів виробництва, так і значні позитивні перетворення у сфері організації та промислу. Асортимент побутових та художніх керамічних виробів ставав все більш різноманітним. Гончарство, як вид допоміжного промислу слобідських селян та козаків, стало важливою складовою національної економіки України. Весь час народне гончарство на Слобожанщині залишалося самобутньою формою втілення українцями етнічного світогляду, певним типом світобачення, способом раціональної організації середовища життєдіяльності і забезпечення багатьох з духовних потреб слобідського населення, що значно сприяло державотворчому процесу в Україні.